

บทที่ 5

ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของกระบวนการประชาสังคม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของกระบวนการประชาสังคมของชุมชนคีรีวงซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานต่างๆที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนที่เป็นตัวสนับสนุนให้กระบวนการประชาสังคมเกิดขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของกระบวนการประชาสังคมในชุมชนคีรีวงมี ดังนี้ โครงสร้างทางสังคม ระบบเศรษฐกิจแบบ ชุมชนพึ่งตนเอง ค่านิยมของศาสนาพุทธ ผู้นำชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

โครงสร้างทางสังคม

ด้วยโครงสร้างทางสังคมของชุมชนคีรีวงเมื่อประมาณ 200 กว่าปีก่อน ถูกก่อตั้งโดยพวกไพร่หนี้ยที่ถูกละทิ้งไปรบที่ไทรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-2 หนีไล่เลาะมาทางเทือกเขานครศรีธรรมราช เมื่อถึงหุบเขาจึงพากันตั้งบ้านเรือนขึ้น ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านขุนน้ำ ตามเส้นทางน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้าน คลองท่าดี ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคีรีวงตามชื่อวัด และถูกแยกออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือคีรีวง คีรีทอง ขุนคีรี และคีรีธรรมจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ชาวคีรีวงประกอบอาชีพหลักคือทำสวนผลไม้ เรียกว่าสวนสมรม คือปลูกพืช ผัก ผลไม้ ผสมผสานไปกับไม้ป่านานาพรรณ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นหุบเขา และการคมนาคมเป็นไปด้วยความยากลำบาก สภาพวิถีชีวิตของคนในอดีต จึงมีแต่ความเรียบง่าย การถือครองที่ดินก็เป็นไปตามกำลังคน และความสามารถของแต่ละครัวเรือน ดังนั้นชาวคีรีวงจึงมีฐานะใกล้เคียงกัน ระบบความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนคีรีวงจึงไม่ซับซ้อน เนื่องจากมีความต่างทางฐานะทางสังคมไม่มากนักนั่นเอง

ชาวคีรีวงที่มาตั้งรกรากอยู่ตั้งแต่รุ่นแรกๆ มีตระกูลใหญ่ๆที่มีลูกหลานมากกว่า สิบหลังคาเรือนในคีรีวงเพียง 7 ตระกูล คือ ตลิ่งจิตร สุกใส ประพัฒน์ จรฉัตร ขุนทน จันศรี วงศ์ สุขลจิต ในปัจจุบันบุตรหลานของตระกูลเหล่านี้ยังได้แต่งงานเกี่ยวดองกันเป็นเครือญาติอีกหลายสาย คีรีวงจึงมีลักษณะพิเศษคือเป็นหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์กันเองเชิงเครือญาติ (พรพิไล เลิศวิชา, 2531 : 132) แต่ในปัจจุบันเนื่องจากระบบสังคมที่เปิดกว้างขึ้น เส้นทางการคมนาคมที่สะดวก การเชื่อมโยงสังคมคีรีวงกับโลกภายนอกเปิดกว้างมากขึ้น ทำให้มีการติดต่อกับคนภายใน

นอกชุมชน จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันชาวบ้านแต่งงานกับคนภายนอกมากขึ้น แล้วพากันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้

ยงยุทธ กระจ่างโลก, (สัมภาษณ์) 17 มกราคม 2547 กำนันตำบลท่าโลง สภาพครอบครัวชาวศิรีวงเราสามารถเรียกว่าเป็นครอบครัวขยายก็ได้คือ อยู่รวมในบ้านหลังเดียวกัน แต่เมื่อแต่งงานแล้วก็จะแยกบ้านออกมา แต่ก็ยังอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่มิได้หมายความว่าย้ายออกมาเลย ยังสามารถไปมาหาสู่ดูแลกันได้ เพราะบ้านอยู่ใกล้ๆกัน ลูกหลานที่แต่งงานออกไปแล้วก็ต้องหาเลี้ยงพ่อแม่ เช่น ถ้าปีนี้ขายผลไม้ได้ประมาณ 50,000 บาท ก็จะแบ่งให้พ่อแม่จำนวนหนึ่งหรือ บางทีมีสวนหลายแปลง ก็แบ่งให้พ่อแม่เป็นแปลงๆไป แปลงนี้เป็นของพ่อแม่แน่ ตัวเองเป็นคนไปทำนะ เป็นคนปลูกเป็นคนดูแลรักษา แต่ขอรายได้ให้พ่อแม่แน่ ไม่ใช่ว่าแต่งงานแยกครัวแล้วทิ้งเลย ยังไงก็เป็นเหมือนสังคมไทยที่อื่นๆ เราไม่ทิ้งปู่ย่าตายาย การแต่งงานส่วนใหญ่ที่นี้จะเป็นการรับสะใภ้เข้ามาเสียมากกว่า เป็นคนอื่น มาจากข้างนอกมาได้สามีที่นี้ ส่วนใหญ่จะแต่งผู้หญิงเข้ามา นามสกุลของคนที่นี่จะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงบางทีการที่มีคนนอกเข้ามาอยู่ก็เป็นปัญหาคนนอกชุมชนที่เข้ามาอยู่ที่นี่ก็ต้องเรียนรู้การใช้ชีวิต ตามวิถีชีวิตที่นี้ แต่ปัญหานี้ที่ไหนมี เป็นเรื่องของการปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวสามีเป็นเรื่องธรรมดาของการแต่งงาน เพียงแต่ที่นี้ความเป็นชุมชนแน่นแฟ้นมาก ประวัติชุมชนมีมายาวนาน เพราะฉะนั้นต้องเรียนรู้กันอย่างจริงจัง ต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนกันทีเดียว

ถึงแม้ในอดีต ด้วยการคมนาคมที่ยากลำบาก ก็ไม่ได้ทำให้ชุมชนศิรีวงเป็นสังคมปิดที่จากการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอก และยังในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วไม่ได้เอื้อยากลำบากดังเช่นในอดีต ยิ่งหลังจากเกิดอุทกภัยครั้งยิ่งใหญ่ชาวศิรีวงชุมชนศิรีวงเป็นข่าวครึกโครมตามหน้าหนังสือพิมพ์ ในแง่ที่ชาวชุมชนเป็นคนต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคด้วยชาวชุมชนเอง และมีกลุ่มออมทรัพย์ที่มีความเข้มแข็งที่สุดกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย จนทำให้ทั้งชาวบ้าน นักวิชา การ นักการเมือง และคนทั้งหลายที่มีความสนใจเกี่ยวข้อง หันมาให้ความสนในแก่ชุมชนนี้มากเป็นพิเศษ ให้ความช่วยเหลือ การมุ่งเน้นพัฒนาเกิดขึ้นแก่ชาวศิรีวงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในปัจจุบันชาวศิรีวงก็ไม่ได้มีความแตกต่างจากชาวบ้านคนอื่นๆนัก เพราะการเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดอย่างเต็มตัว ทางด้านเครือญาติอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การแต่งงานกันเองของคนภายในชุมชนแล้ว เพราะระบบสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้น ชาวบ้านที่ส่งลูกหลานออกไปเรียนภายนอกชุมชน ให้ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวตามวิถีคนเมือง การแต่งงานกับคนต่างถิ่นมีมาก มีทั้งอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น และกลับมาตั้งรกรากในชุมชนผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานั้น ส่งผลให้ชุมชนศิรีวงมีลักษณะเช่นเดียวกับสังคมอื่นๆใน

ประเทศไทยมากขึ้น แต่ทั้งนี้ชาวคีรีวงก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ เพื่อเป็นจุดขายของชุมชนต่อไป

วิเชียร เจียมสวัสดิ์ (สัมภาษณ์), 20 มกราคม 2547 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้าน คีรีธรรม หรือที่ชาวคีรีวงรู้จักกันดีในนามของใหญ่เชียร กล่าวว่าความแน่นแฟ้นระหว่างเครือญาติของคนที่นี่ลดลงมาก สาเหตุมาจากระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนที่ต้องแข่งขันกันเอง การรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก คนที่ทำงานกลุ่มเดียวกันก็จะสนิทกัน ไปงานไหนก็จะนั่งรวมอยู่แต่เฉพาะคนในกลุ่มเดียวกัน ที่เคยทำงานด้วยกัน คนนี้คนนอกกลุ่ม แบ่งเป็นพวกเรา พวกเขา ไม่ได้มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งชุมชน ระบบเครือญาติน่าจะไม่ได้หมายถึงการมีญาติเยอะ แต่เป็นการเอื้อเฟื้อกันเหมือนญาติ และระบบเครือญาติก็ไม่ได้มีแต่ด้านดีเท่านั้น ข้อเสียก็มีอยู่เพราะชาวบ้านมักแต่เล่นพรรคเล่นพวกของตนเอง เน้นผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มเกิดการกระทบกระทั่งระหว่างคนในชุมชน ซึ่งก็เป็นญาติๆกันทั้งนั้น ความเจริญที่เข้ามาสู่ชุมชนนอกจากจะทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ยังทำลายระบบเครือญาติด้วย คือวัตถุนิยมทำให้เกิดการแข่งขัน จึงดีจึงเด่นระหว่างพี่น้อง คนบ้านใกล้เคียง

สภาพสังคมของคีรีวงในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เพราะเมื่อชาวคีรีวงเริ่มกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดูเหมือนสภาวะการณ์การแข่งขันระหว่างกันจะตามมาด้วย แต่ก็ไม่ได้มีความขัดแย้งอะไรที่มากมายนัก เนื่องด้วยระบบความสัมพันธ์ของความเป็นญาติกันนี้เอง คือจะอย่างไรเสียก็เป็นญาติกันตัดกันไม่ขาด และด้วยสภาพสังคมที่มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นนี้เอง ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ของกลุ่ม เป้าหมายของความสัมพันธ์คือตัวคน ความรักใคร่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การปรารถนาดีต่อกัน มีความเอื้ออาทร และเมตตากรุณากัน ทั้งในฐานะ ญาติสนิทมิตรสหาย ชุมชนรู้จักจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน

ระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนพึ่งตนเอง

ในอดีตชาวคีรีวงมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองในระดับหมู่บ้าน คือสามารถจัดรูปแบบการผลิต การบริโภค การสะสมและกระจายส่วนเกินได้อย่างสมดุล โดยมีต้องพึ่งพิงตลาด ชาวบ้านปลูกผลไม้ไว้กินและแลกเปลี่ยนข้าวและเกลือ หาชองป่า ถ้ำสัตว์ และจับปลาจากลำธารกลางหมู่บ้าน เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนคีรีวงเป็นปัจจัยที่

ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในลักษณะพึ่งตนเองได้ ชาวชุมชนผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เหลือกินก็นำไปจำหน่าย แปรรูป และมุ่งตอบสนองความต้องการและวิธีการจัดการทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง

รูปแบบการผลิตของคีรีวงในอดีต เป็นการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลัก คือผลิตเพื่อบริโภคภายในกันเองครัวเรือน เมื่อต้องการสินค้าที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็นำไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนท้องถิ่นอื่นที่มีสินค้าที่ต้องการ คือตนเองสามารถ ปลูกผัก ผลไม้ หาของป่าได้ จึงนำสินค้าเหล่านี้ไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ตนเองต้องการ แต่ไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น ข้าว และเกลือ ต้องนำสินค้าที่ตนเองมีไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง

การผลิตของชุมชนจะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีภายในชุมชน ทั้งแรงงาน วัตถุดิบ ความรู้ และเทคโนโลยีที่เป็นของตนเอง ซึ่งอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ และในกระบวนการผลิตของชุมชนจะมีการสั่งสมการเรียนรู้ด้านการจัดการและการคิดค้นด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา ความรู้และทักษะเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล แล้วถ่ายทอดกันมาเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนสามารถทำได้เอง ซึ่งรูปแบบการผลิตเช่นนี้ ยังคงอยู่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของชาวคีรีวงที่เกี่ยวกับการผลิต คือการเพาะปลูกพืช ผัก ผลไม้ ลงไปในป่า เพื่อเป็นการป้องกันโรคพืชและแมลงรบกวน การเพาะปลูกแบบนี้ในปัจจุบันเรียกว่าเกษตรแบบผสมผสาน ชาวคีรีวงนั้นเรียนรู้วิธีการเหล่านี้จากการดำรงชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดให้ลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันนั้นอาชีพหลักของชาวคีรีวงก็ยังไม่ได้แปรเปลี่ยนยังเป็นการปลูกผลไม้ พืชผักไว้บริโภค และการเพาะปลูกของชาวคีรีวงก็ไม่ได้แตกต่างไปจากเดิมมากนัก ไม่นิยมใช้เครื่องทุ่นแรง สารเคมีที่ใช้เร่งผลผลิตก็ไม่จำเป็น เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี ภูมิอากาศเหมาะสมแก่การเพาะปลูกผลผลิตที่ออกมาจึงมีคุณภาพดี การใช้ปุ๋ยเคมีก็ไม่ได้ได้รับความนิยมมากนัก เพราะเคยมีชาวสวนนำมาใช้ และเกิดปัญหา ผลกระทบตามมาต่างๆมากมาย ในปัจจุบันนั้นมี ชาวสวนในชุมชนต่างๆที่เพาะปลูกอยู่รอบๆเขาหลวงรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายรณรงค์การงดใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เพราะนอกจากจะส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคพืช ผักผลไม้ นั่นอีกด้วย ทางกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากเกษตรอำเภอ ผลิตสารกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ย จากวัดตฤติธรรมชาติ

การหาผลผลิตลงมาจากสวนบนเขานั้น ชาวคีรีวงยังคงใช้แรงงานคน เนื่องจากสภาพสวนที่ตั้งอยู่บนเชิงเขา ต้องขนถ่ายลำเลียงสินค้าด้วยแรงงานคนเป็นหลัก เช่น ถ้าเป็นสละ จะมัดเรียงกันเป็นร้อยเป็นพันฝักใช้ไม้คานสอดหามลงมา ถ้าเป็นสละตอ ลูกเนียง ผลไม้อื่นก็จะใส่ตะกร้า นี๊ะ โต๊ะ ที่สานขึ้นเองจากหวาย ไม้ไผ่ กล้วย กล้วยหว้า หาบลงมาจากเขา และใช้มอเตอร์ไซด์ช่วยขนในต่อมาที่ตลาดรับซื้อผลไม้ในชุมชน เนื่องจากเส้นทางในการคมนาคมที่เปลี่ยนแปลงไป การ

เดินทางเข้าออกระหว่างชุมชนกับตัวจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น กินเวลาประมาณ 45 นาทีเท่านั้น ทำให้การติดต่อกับโลกภายนอกได้ง่ายยิ่งขึ้น ชาวสวน หรือพ่อค้าแม่ขายที่ยังเดินทางออกมาขาย ผลผลิตทางการเกษตรนำมาขายยังตลาดหัวอิฐ ซึ่งเป็นตลาดพืชผัก ผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ทำให้รูปแบบการผลิตของชุมชนแปรเปลี่ยนไป อาจกล่าวได้ว่าถนนสายหลักเข้าหมู่บ้านเป็นเส้นทางที่เปลี่ยนวิถีชีวิตชาวศิริวงไปสู่เศรษฐกิจแบบตลาดมากขึ้น มีการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นเพราะความต้องการที่จะปลูกสวนผลไม้ ที่เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น มีการเร่งผลผลิตในการเพาะปลูกมากขึ้น เน้นปลูกเพื่อนำไปจำหน่ายมากกว่าเก็บไว้กินเองอีกต่อไป

เราจะเห็นว่าในอดีตชุมชนศิริวงเน้นการบริโภคสิ่งที่ผลิตหรือสิ่งที่พวกเขาสามารถหาได้เองตามธรรมชาติในท้องถิ่น แม้จะมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนอยู่บ้าง แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของมากกว่าการซื้อขายโดยอาศัยเงินตรา คือถ้าขนผลไม้ออกไปเต็มเรือ 1 ลำ ก็จะนำสินค้าที่แลกเปลี่ยนได้กลับมา ลำเรือเช่นกัน รูปแบบการบริโภคของชุมชนจึงถูกกำหนดด้วยทรัพยากรในชุมชนและการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ซึ่งมีวัฒนธรรมแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน อีกทั้งการคมนาคมที่ยากลำบาก ทำให้อิทธิพลจากภายนอกมีผลกระทบน้อยต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคของคนในชุมชน และเนื่องด้วยสภาพสังคมและเส้นทางคมนาคมที่แปรเปลี่ยนไป กระแสนิยมที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไปมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะบริโภคมากขึ้น และมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้การเพาะปลูกเปลี่ยนไปเพื่อจำหน่ายมากขึ้น แต่เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ ทำให้ชุมชนความสามารถในการผลิตมีจำกัด ในอดีตชาวศิริวงเคย บุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตในจำนวนมากขึ้น เพื่อให้ได้รายได้เพิ่มขึ้น แต่หลังจากเกิดภัยธรรมชาติครั้งยิ่งใหญ่ ทำให้แนวความคิดการผลิตของชาวศิริวงเปลี่ยนไป เพราะชาวชุมชนถูกกระตุ้นให้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น และหันไปประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ เช่น การรวมกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อสร้างรายได้เสริม การผลิตของกลุ่มอาชีพต่างๆนี้ เน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น ผลิตตามความต้องการของตลาด ไม่ได้ผลิตตามความต้องการของชุมชน แต่ต้นทุนการผลิตคือทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีอยู่ภายในชุมชนนั่นเอง

ในอดีตชาวศิริวงมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาโลกภายนอก นานๆถึงจะพายเรือออกมาติดต่อกับโลกภายนอกบ้าง หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่าพวกนอกเขา ซึ่งปัจจุบันก็คือชาวบ้านในอำเภอปากพนัง เนื่องจากการผลิตที่สนองตอบต่อการยังชีพของตนเองเป็นหลัก มีผลให้ชุมชนไม่ต้องผลิตส่วนเกินจำนวนมากเพื่อไปตอบสนองต่อส่วนอื่นๆและข้อจำกัดทางเทคโนโลยี ที่ทำให้การสะสมอาหารหรือสิ่งของในปริมาณมากเป็นระยะเวลาอันนานทำได้ ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและความสัมพันธ์เชิงสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกันสูง ทำให้แต่ละชุมชนไม่จำเป็นต้องผลิตส่วนเกินมากเหมือนการผลิตเพื่อขาย แต่ในปัจจุบัน รูปแบบการผลิตและการ

บริโภคที่แปรเปลี่ยนทำให้การสะสมและการกระจายส่วนเกินของชุมชนคิริวงเปลี่ยนรูปแบบไป เช่นกัน คือ คิริวงผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดมากขึ้น เพราะเป็นการผลิตเพื่อนำไปจำหน่าย มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาช่วยบ้างในการเพาะปลูก แต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ของสภาพสวน และความอุดมสมบูรณ์ของดิน อีกทั้งกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวชุมชน ส่วนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพและรายได้เสริมนั้น ก็เน้นแต่การผลิตเพื่อจำหน่ายเพียงอย่างเดียว เมื่อชุมชนคิริวงเปิดชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน สินค้าที่ผลิตก็เพื่อจำหน่ายนักท่องเที่ยวซื้อหาเอาไปเป็นที่ระลึก และในบางกลุ่มก็ยังทำสินค้าส่งจำหน่ายในตลาดต่างประเทศอีกด้วย ทำให้สภาพการผลิตของชุมชนคิริวงในปัจจุบันมีทั้งการผลิตเพื่อบริโภค และเพื่อจำหน่าย

สถิต สุชลจิตร (สัมภาษณ์), 18 มกราคม 2547 กล่าวว่า ชาวคิริวงนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย บางครอบครัวมีรายได้ในระดับที่มีน้อยมากจนถึงไม่มีเลย รายได้หลักของชาวคิริวงคือการทำสวนผลไม้ ซึ่งก็ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ซึ่งในหนึ่งปี จะมีแค่ประมาณ 3-4 เดือนเท่านั้นที่สามารถเก็บผลผลิตได้ ช่วงเวลาหลังจากนั้นชาวสวนก็จะมีเวลาเหลือ ส่วนใหญ่ก็จะดูแลบำรุงรักษาเรือสวนของตน ชาวบ้านจึงต้องหารายได้เสริมเพื่อให้เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก็ไม่ใช่ทุกครัวเรือนที่เป็นเจ้าของสวน บางครัวเรือนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ต้องบุกรุกพื้นที่ป่าสวนเพื่อใช้เป็นที่ดินทำกิน บางรายก็ต้องรับจ้างทั่วไป เพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว ตามสถานะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

การรวมกลุ่มในชุมชนคิริวงนั้น ไม่ได้นำมาซึ่งรายได้เพียงอย่างเดียว และรายได้ที่ได้มานั้นก็ไม่ได้มากมายจนสามารถเลี้ยงดูคนได้ทั้งชุมชน หรือสามารถจะกล่าวได้ว่าเป็นอีกอาชีพหนึ่งของชาวบ้าน เนื่องจากมีชาวบ้านเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่เป็นสมาชิกกลุ่มดังกล่าว และยังมีบางกลุ่มที่มีโชคกลุ่มอาชีพ เช่นกลุ่มงดสูบบุหรี่ กลุ่มอาสาพัฒนา กลุ่มเหล่านี้ ไม่ได้มีความเจริญเติบโตเท่ากลุ่มที่มีทุนทรัพย์หมุนเวียนอย่างกลุ่มอาชีพต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่านานๆทีกลุ่มเหล่านี้จึงมีกิจกรรมร่วมกัน และกิจกรรมเหล่านั้นก็ไม่ได้มุ่งไปในทางการสร้างรายได้ หรือถ้าจะสร้างรายได้บ้าง เช่น การรับจ้างหัดหญ้าซึ่งเป็นกิจกรรมของกลุ่มงดสูบบุหรี่ ก็ไม่ได้สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ และนานๆถึงจะมีสักครั้งและไม่ได้ให้ความสำคัญเท่ากับกลุ่มอาชีพ ที่เป็นแหล่งรายได้ของสมาชิกกลุ่มด้วย กล่าวโดยผ่อง ฉนวนธรรม (สัมภาษณ์), 20 มกราคม 2547

วิเชียร เจียมสวัสดิ์ (สัมภาษณ์), 20 มกราคม 2547 เล่าว่าหลังเศรษฐกิจทรุดตัวลงระบบเศรษฐกิจในชุมชนคิริวงยังดีกว่าละแวกใกล้เคียง เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความสมบูรณ์ คนในชุมชนไม่ได้มีฐานะร่ำรวย ที่เห็นว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะนั้น รายได้ก็จะตกอยู่กับบางกลุ่มเท่านั้น กลุ่มอาชีพที่มีในชุมชนช่วยสร้างรายได้ประมาณ 20% เท่านั้น บางครอบครัวมีรายได้ใน

ระดับที่มีน้อยมากจนถึงไม่มีเลย จะอพยพไปอยู่ที่อื่นไม่ได้เพราะถูกโกง คนคิรีวงไม่เอาเปรียบใคร ตรงไปตรงมา พอออกไปอยู่ข้างนอกทำให้กลายเป็นคนชื่อ โง่ ทำให้โดนหลอกอยู่บ่อยๆ ชาวสวนบางราย เมื่อรายได้ไม่พอ ก็จะออกไปเหมาเม็ด ถูกเจ้าของสวนหลอกเอาบ่อยๆ การเหมาเม็ด หมายถึงการเหมาซื้อผลผลิตทั้งสวน ให้ราคาแบบเหมาจ่าย โดยการตกลงราคากันทั้งสองฝ่าย ซึ่งผู้เหมาจะได้กำไรจากการนำผลผลิตไปขายในราคาสูงกว่าราคาที่ต้องจ่ายให้เจ้าของสวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพผลผลิตของแต่ละสวนด้วย

ชุมชนคิรีวงในปัจจุบันเน้นการผลิตเพื่อการจำหน่ายมากขึ้น และรูปแบบการผลิตก็เปลี่ยนไป อาชีพของชาวบ้านนอกจากการเพาะปลูกซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ก็ยังมีรายได้เสริมจากการเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ หรือการรับจ้างทั่วไป ซึ่งการผลิตนี้มีเป้าหมายเพื่อนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา เพื่อให้ได้เงินมาซื้อหาปัจจัยอื่นๆที่ครัวเรือนต้องการ ที่ชาวบ้านไม่สามารถผลิตเองได้ ชาวบ้านไม่สามารถหลีกเลี่ยงภาระการบริโภคสินค้าตามกระแสนิยมได้ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดจากการที่เส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายมากขึ้น การเดินทางที่ใช้เวลาเพียงไม่นานก็สามารถเดินทางเข้าออกหมู่บ้านได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีชาวบ้านจำนวนมากที่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน โรงเรียนในตัวจังหวัด มีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องเดินทางเข้าออกระหว่างหมู่บ้านและตัวเมืองทุกวัน อีกทั้ง ชุมชนคิรีวงในปัจจุบันจึงกลายเป็นชุมชนที่มีได้หว่าดกแล้วต่อคนแปลกหน้าที่เข้ามาภายในชุมชน ดังเช่นชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะทิศทางการพัฒนาของชุมชนที่ก้าวไปสู่การเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ มีการเปิดรับนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาในชุมชนวันละจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านเคยชินต่อสิ่งใหม่ๆที่ได้พบเห็นจากโลกภายนอก และสิ่งนี้นักท่องเที่ยวนำมาเข้ามา กล่าวคือชุมชนคิรีวงก็เหมือนชุมชนอื่นๆในสังคมภาคใต้ ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังต้องคำนึงถึงปากท้องของตัวเองเป็นหลัก ชาวบ้านมีความต้องการบริโภคมากขึ้น มีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพมากขึ้น ชาวคิรีวงจึงมีหนี้สินมากขึ้น ซึ่งบางครั้งหนี้สินเหล่านี้ก็เกิดจากการลงทุนในการผลิตนั่นเอง เนื่องจากบางรายก็ขาดทุน ผลิตได้ไม่เท่าปริมาณที่ต้องการ หรือในบางปีราคาผลผลิตก็ตกต่ำ บางรายก็โดนหลอก ซึ่งกระแสวัฒนธรรมทุนนิยมที่เน้นการบริโภคนี้ก็ส่งผลกระทบต่อชาวชุมชนเช่นกัน เพียงชาวคิรีวงมิได้ต่างคนต่างอยู่พวกเขายังคงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบเครือญาติที่ยังคงมีอยู่

ระบบเศรษฐกิจของคิรีวงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก จากการผลิตเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว มีเหลือก็นำไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง เปลี่ยนเป็นผลิตเพื่อจำหน่ายด้วย ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายเอาเงินไปซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการและผลิตไม่ได้ แต่ความสามารถในการผลิตของชาวบ้านที่ผลิตเพื่อจำหน่ายนั้น เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และความต้องการร่วมกันในการแก้ปัญหา ชาวบ้านร่วมกันแสวงหาทางออกเมื่อเกิดปัญหา ด้วยเริ่มจากความต้องการ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แสวงหาร่วมมือในการแก้ปัญหา คือเมื่อการผลิตเพื่อบริโภค และแลกเปลี่ยนเพียงนิดหน่อยไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวชุมชนได้อีกต่อไป และการเร่งการผลิตโดยทำลายสิ่งแวดล้อมก็ส่งผลเสียหายร้ายแรง ทำให้ชาวบ้านร่วมกันหาทางออก เลือกลงทางเลือกที่จะเพิ่มผลผลิต โดยการหันไปผลิตสินค้าอย่างอื่นขึ้น เพื่อผลิตเพื่อจำหน่ายโดยสินค้านั้นเกิดจากความภูมิปัญญาชาวบ้าน ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการผลิตสองกระแสคือผลิตเพื่อบริโภค และผลิตเพื่อจำหน่ายด้วย การผลิตรูปแบบนี้เองที่สามารถให้ชุมชนตีวงเลี้ยงตนเองได้พึ่งพาเองได้

ค่านิยมจากศาสนาพุทธ

จากการสำรวจข้อมูลประชากรในปี พ.ศ. 2542 โดยการบันทึกของสถานีอนามัยตำบลท่าโลน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในคีรีวงนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 1 ค่านิยมจากหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธส่งผลกระทบต่อคนในสังคมคีรีวงตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน มีเกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งกับวิถีชีวิตของชาวคีรีวงจนแยกออกจากกันไม่ได้ ไม่ว่าชาวชุมชนจะรู้ตัวหรือไม่ แต่การกระทำของชาวชุมชนก็ยังยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวชุมชนเกือบทั้งหมดให้ความนับถือ

ขงยุทธ กระจ่างโลก (สัมภาษณ์), 17 มกราคม 2547 เมื่อแรกเริ่มที่ก่อตั้งหมู่บ้านคีรีวง ชาวบ้านให้ชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านขุนน้ำ ตามลำน้ำที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้าน แต่ต่อมาเมื่อได้มีการค้นพบวัดจึงเปลี่ยนเป็นชื่อบ้านคีรีวงตามชื่อวัดที่ถูกสร้างขึ้น แปลว่าในวงล้อมของภูเขา ซึ่งจากการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านก็แสดงถึงความผูกพันและการให้ความสำคัญกับวัด เจดีย์ที่ค้นพบที่เป็นตัวแทน เป็นปูชนียวัตถุทางศาสนา หลังการค้นพบเจดีย์เก่า ชาวบ้านก็ช่วยกันสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นแหล่งยึดเหนี่ยว และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และได้นิมนต์พระจากวัดในจังหวัด สุราษฎร์ธานีมาจำวัดอยู่ที่นี่ การกระทำดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะในอดีตชาวคีรีวงก็ลำบากมาก มีแค่มีดพร้า อุปกรณ์ทำสวน แต่ยังคงร่วมแรงใจกันสร้างวัดขึ้นมา และทั้งยังต้องเดินทางรอนแรมเป็นระยะทางไกลมาเพื่อนิมนต์พระมาจำวัด สิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้านร่วมใจกันทำได้ ต้องมีความหมายต่อวิถีชีวิตของพวกเขาเหล่านั้น การตั้งหมู่บ้านใหม่ การรวมตัวกันเริ่มก่อตั้งชุมชนใหม่ที่ตั้งอยู่ลึกไกลกลางหุบเขา กฎหมายของรัฐยื่นมือเข้าไปไม่ถึง สิ่งเดียวที่ชาวบ้านสามารถยึดเหนี่ยวให้เป็นคุณธรรมประจำใจของทุกคน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

ก็คงไม่พ้นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ทุกคนให้ความนับถือ การไปนิมนต์พระจากแดนไกล อาจเป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านต้องการที่พึ่งทางด้านนี้ นอกจากเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน ชาวบ้านอาจต้องการตัวแทนความเชื่อจากศาสนาเป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในอดีตชาวชุมชนส่วนใหญ่มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์กลางของชุมชน ชาวบ้านทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธการเรียนหนังสือก็จะเหมือนกับส่วนอื่นๆของประเทศไทยในสมัยนั้น คือไม่นิยมส่งลูกหลานผู้หญิงให้เรียนหนังสือ แต่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ที่จำเป็นแก่การดำรงชีพในครัวเรือนให้ ส่วนบุตรหลานชายจะส่งไปเรียนกับพระที่วัด

จะเห็นได้จากพัฒนาการของชุมชนคีรีวง วัด จะเข้ามามีบทบาทเสมอ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กน้อยภายในชุมชน หรือปัญหาใหญ่ระดับประเทศ ดังเช่น กรณีเหตุการณ์การบุกเบิกถนนของชุมชนเส้นทางสายวัดโลกสมอ - คีรีวง เกิดจากการร่วมแรงกันของชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาต่อพ่อท่านชื่น อดีตเจ้าอาวาสวัดคีรีวง ผู้มีบทบาทสูงต่อการพัฒนาชุมชนในยุคหนึ่ง ศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ในอดีตนั้นเจ้าอาวาสได้สั่งสอนให้ชาวบ้านสำนึกต่อความอยู่รอดของหมู่บ้านต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการหลุดพ้นจากความทุกข์ยากชาวคีรีวง

วิเชียร เจียมสวัสดิ์ (สัมภาษณ์), 20 มกราคม 2547 กล่าวว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนที่ดีมาก สอนให้คนทำดีละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และคำสอนที่ชาวคีรีวงถูกปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็กคือ สอนให้ทำเพื่อสังคมส่วนรวม ความสามัคคี ความเสียสละ ปัจจุบันนี้แม้ว่าสังคมคีรีวงจะเปิดกว้างมากขึ้น ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่งของโลกมากขึ้น แต่ชาวบ้านก็ยังคงมีความเชื่อ ความนับถือในศาสนาอยู่ ดังกรณีเกิดของหายขึ้น ชาวบ้านก็ยังเลือกให้วิธีการพากันไปสาบานต่อหน้าพระ เนื่องจากชาวบ้านยังให้ความสำคัญกับศาสนาอยู่ เมื่อเราไม่สบายใจ มีปัญหา วัดยังเป็นที่พึ่งของชาวคีรีวงเสมอ

แม้ในปัจจุบันที่สังคมคีรีวงเปลี่ยนแปลงไป จากระบบสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจของชุมชนไม่ได้ผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในชุมชนโดยนักท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปมาก แต่ค่านิยมทางศาสนาก็ยังมีบทบาทอย่างมากในชุมชนคีรีวง ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้ยึดมั่นดังเช่นแต่ก่อน แต่ทุกวิถีการดำเนินชีวิต ศาสนาก็แทรกเข้าไปมีบทบาทอยู่เสมอ เช่น ในการรวมกลุ่มของชาวบ้าน การดำเนินกิจกรรมบางอย่างก็มีการนัดหมายกันในวันพระ ด้วยเหตุผลที่ว่าวันนั้นเป็นวัดพระ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะต้องทำอาหารไปถวายพระ และฟังเทศน์ ฟังธรรม เป็นวัดที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะต้องไปวัดอยู่แล้ว ทางกลุ่มก็นัดประชุมหรือดำเนินกิจกรรมในวันนั้นเลย หรือดังเช่นที่ อารี ขุนทน (สัมภาษณ์), 5 มกราคม 2547 เล่าว่า การเริ่มต้น

การทำงานให้ชุมชนของคนนั้น เริ่มต้นจากติดสอยห้อยตามยายของตน เข้าวัดตั้งแต่เด็ก กิจกรรมของชุมชนในอดีตเริ่มต้นจากวัด คนจึงได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าร่วมงานของชุมชน จากที่วัดนี้เอง

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เป็นศูนย์กลางของการติดต่อสื่อสารของคนภายในชุมชน เป็นสถานที่เริ่มต้นของกิจกรรมเพื่อชุมชนในยุคแรกๆ แม้ว่าในปัจจุบันวัดจะลดบทบาทลงไป แต่ก็ยังมีส่วนสำคัญที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา เป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างค่านิยมที่ดีของคนชุมชนศิรีวง ค่านิยมที่ชาวศิรีวงได้รับจากหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธนั้น หล่อหลอมจนกลายเป็นพื้นฐานนิสัยของชาวศิรีวงด้วย ดังเช่น การเสียสละ ความสามัคคี การทำงานเพื่อส่วนรวม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ยงยุทธ กระจ่างโลก (สัมภามณ์), 17 มกราคม 2547 กล่าวไว้ว่า พระและวัดไม่ได้มีบทบาทมากในการพัฒนาชุมชนดังเช่นอดีต แต่ก็ยังคงมีบทบาทที่แปรเปลี่ยนไปเป็นผู้สนับสนุน แนะนำ และให้คำปรึกษา เป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวชุมชนอยู่เสมอ เนื่องจากการพัฒนาไม่ได้หมายถึงการออกมาจับจอบจับเสียมบุกดินร่วมกับชาวบ้าน การพัฒนามีหลายด้านและในแต่ละด้านก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งนั้น ศิรีวงไม่อาจพัฒนาได้ หากพื้นฐานจิตใจของชาวศิรีวงไม่ได้รับการสั่งสอน การปลูกฝังมาให้พึ่งตนเอง เรียนรู้ที่จะช่วยเหลือตัวเอง เลือกลงชีวิตที่ตนเองต้องการ

ค่านิยมจากศาสนาพุทธ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านศิรีวงเป็นอันมาก เราสามารถสรุปได้ว่าชุมชนศิรีวงมีพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนา ค่านิยมความเชื่อ หลักธรรมคำสอนที่ได้จากศาสนาเป็นสื่อกลางการพัฒนา และพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม เสียสละ อดทน สามัคคี และเพื่อส่วนรวม เป็นพื้นฐานที่แน่นหนา ซึ่งศาสนาพุทธได้ปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน ค่านิยมจากศาสนาพุทธเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ชุมชนศิรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นปึกแผ่น สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อชาวชุมชนด้วยกัน มีความผูกพันต่อชุมชน สนับสนุนการพึ่งตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่พึ่งพากันและกัน

ผู้นำชุมชน

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตชุมชนศิรีวง มีผู้นำชุมชนหลายท่านที่มีความโดดเด่น และได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้าน ในอดีตสมัยที่รูปแบบการปกครองแบบกระจายอำนาจยังเข้าไปไม่ถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านอาศัยอยู่ด้วยกันด้วยระบบเครือญาติ ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ให้การยอมรับนับถือผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ สมาชิกอาวุโสของชุมชน เจ้าอาวาส หมอแผนโบราณ ซึ่งผู้นำแบบไม่เป็นทางการเหล่านี้มีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก ชาวบ้านจะให้ความเคารพยกย่องและเชื่อ

ถือ ซึ่งในปัจจุบันผู้นำแบบนี้ก็ยังไม่ได้หมดไปจากชุมชนศิรีวง พวกเขาเหล่านี้ยังเป็นผู้มีบทบาทต่อการดำเนินกิจกรรมทางสังคมของชุมชนศิรีวงอยู่เสมอ

ปัจจุบันเมื่อรูปแบบการปกครองเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจการปกครองการบริหารมากขึ้น ชาวชุมชนต้องเลือกผู้นำขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนตนในการติดต่อประสานงานกับรัฐ เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น เราจึงไม่สามารถใช้ความชิดใกล้ระหว่างญาติพี่น้อง มิตรสหาย เป็นตัวประสานความต้องการระหว่างชาวบ้านกับรัฐได้โดยตรงอย่างเพียงพออีกต่อไป ผู้นำแบบเป็นทางการที่มีอยู่ในชุมชนศิรีวงนั้น มีดังนี้

1. กำนันตำบลท่าโลน
2. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5,8,9 และ 10
3. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ 2 คน

ผู้นำชุมชนที่มาจากการเลือกตั้งของชาวบ้านนั้น มีบทบาทในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชาวบ้าน และยังคงทำงานร่วมกับผู้นำอย่างไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติด้วย และผู้นำอย่างเป็นทางการส่วนใหญ่อีกก็ล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาในอดีต เป็นผู้นำรุ่นเยาว์ในอดีต ที่ก้าวเข้ามามีบทบาทเต็มตัวภายหลังจากคนนักพัฒนารุ่นบุกเบิกแก่ตัวลง นายขยยุทธ กระจ่างโลก (สัมภาษณ์), 17 มกราคม 2547 กล่าวว่าปัจจัยสำคัญที่ชาวศิรีวงให้การยอมรับนับถือและเลือกคนหนึ่งคนใดขึ้นมาเป็นตัวแทนเขานั้น สิ่งสำคัญคือคนคนนั้นต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ต้องเป็นคนที่ชาวศิรีวงเล็งเห็นแล้วว่าสามารถจัดการชีวิตตนเองได้ดี เพราะการที่คนจะทำได้ส่วนรวมได้นั้น ชีวิตส่วนตัวต้องไม่มีปัญหา คนที่สามารถแก้ไขจัดการชีวิตตนเองสมบูรณ์พร้อม ถึงจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้านให้เป็นผู้นำ ผู้ที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่าเป็นผู้นำมิได้หมายถึงการมีฐานะร่ำรวย แต่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ ชีวิตส่วนตัว ครอบครัว การปฏิบัติตัวต่อคนใกล้ชิด นิสัยใจคอ การทำเพื่อส่วนรวม การที่ชาวศิรีวงจะนับถือใครสักคนนั้นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างเป็นตัวกำหนด มิได้เพียงแต่การสืบเชื้อสาย หรือคนท้องถิ่นเท่านั้น อย่างเช่นผู้ใหญ่วิเชียร แกมสวัสดิ์ ก็เป็นคนท้องถิ่นอื่น เป็นคนจังหวัดพัทลุง มิใช่ชาวศิรีวงโดยกำเนิด แต่หลังจากแต่งงานกับภรรยาซึ่งเป็นชาวศิรีวงก็มาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านศิรีวงตั้งแต่นั้นปี พ.ศ.2529 จนถึงปัจจุบัน โดยดำเนินชีวิตเรียบง่าย ทำสวนผลไม้ค้าขาย เพื่อหารายได้ให้เพียงพอ กับความต้องการใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งประกอบไปด้วยบุตรธิดา จำนวน 3 คน และได้รับการยอมรับจากชาวศิรีวงให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ต่อเนื่องกัน สองสมัยแล้ว

วิเชียร เจียมสวัสดิ์ (สัมภาษณ์), 20 มกราคม 2547 กล่าวว่าชุมชนศิรีวงชุมชนในฝันของคนภายนอก แต่แท้จริงแล้วชาวบ้านยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่ แต่ความขัดแย้งของชุมชนศิรีวงนั้นมีจุดเด่นคือ เป็นการขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การพัฒนา จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานั้นการเมืองภายใน

ชุมชนคีรีวงไม่ค่อยนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำอยู่ตลอด มีแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างกัน แต่ถ้ามองให้ดีแล้วเป็นเรื่องธรรมชาติของชุมชนนี้ การสมานฉันท์จึงไม่ใช่ปัจจัยแห่งการพัฒนาของชุมชนนี้ เพราะการขัดแย้งทางความคิด นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังนั้น การเลือกตั้งที่มีขึ้นบ่อยๆนั้น ส่งผลดีต่อชุมชนในด้านการพัฒนา ทำให้ผู้สมัครต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน

ซึ่งสอดคล้องกับที่นายยงยุทธ กระจ่างโลก (สัมภาษณ์), 17 มกราคม 2547 กล่าวว่า คีรีวงนั้นเป็นชุมชนที่แตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากประวัติศาสตร์ของชาวบ้านที่นี่แตกต่างจากที่อื่น เขาเรียนรู้ที่จะต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อจะอยู่รอดด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีการตื่นตัวทางความคิดอยู่เสมอ จะเห็นได้จากการประชุมประชาคมเพื่อทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโลน ในฐานะกำนันตำบลท่าโลน ทำให้นายยงยุทธได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมประชาคมจากทุกๆหมู่บ้านในตำบลคีรีวง ซึ่งจะเห็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ว่าคนคีรีวงกล้าแสดงความคิดเห็น ความต้องการของตนเองมากกว่าชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งเรื่องอย่างนี้ เราไม่สามารถสอนกันได้ มันต้องผ่านการปลุกฝังผ่านชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวชาวบ้านเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะหาได้ยากจากชาวบ้านทั่วไป สังคมที่นี่กำหนดผู้นำ กำหนดรูปแบบผู้นำที่สังคมคีรีวงต้องการ ผู้นำที่ชาวบ้านเลือกขึ้นมาไม่ได้เป็นผู้นำความคิดชาวบ้าน แต่ต้องเป็นผู้นำที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านประสานกับรัฐเท่านั้น

ระบบเครือญาติที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น สถานการณ์ สภาพปัญหาความต้องการต่างๆในชุมชน และโครงสร้างทางสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่งผลให้เกิดผู้นำชุมชนคีรีวงที่แตกต่างไปจากชุมชนอื่น ซึ่งผู้นำที่ชาวคีรีวงให้การยอมรับคือ พวกเขาเหล่านั้นต้องแสดงให้เห็นว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเหตุการณ์ในอดีตผู้นำบางคนได้มีโอกาสแสดงความสามารถในสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน บางคนนั้นก็มีความสนใจที่จะทำงานส่วนร่วมมาตั้งแต่รุ่นหนุ่มสาว เติบโตขึ้นในช่วงเวลาที่คีรีวงได้รับการพัฒนาจากผู้นำรุ่นบุกเบิก ได้สั่งสมประสบการณ์จากการทำงานร่วมกับผู้นำรุ่นก่อน พัฒนาความคิด ประสบการณ์การทำงานมาพร้อมๆกับการเติบโตของชุมชน สรุปคือชุมชนคีรีวงได้เป็นผู้สร้างผู้นำขึ้นมา มากกว่าที่ผู้นำจะสร้างชุมชน คีรีวงเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงานให้กับผู้นำ ผู้นำต้องปฏิบัติตามมติของชุมชน ไม่ใช่ตั้งตนเป็นคนใหญ่คนโตที่ชาวบ้านจะต้องฟังและทำตามความเห็นของเขา เพราะนั่นไม่ใช่หนทางของคนคีรีวง นอกจากนั้นแล้วการที่จะยอมรับใครสักคนหนึ่งขึ้นมาเป็นตัวแทนนั้น ผู้นำต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติหลายๆอย่าง นอกจากความสามารถในการทำงานแล้ว ผู้นำนั้นต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวบ้าน เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีเป็นที่ยอมรับ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านได้ และเนื่องจากสภาพสังคมมีระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การที่จะเลือกผู้นำทำให้

เขาต้องพิจารณาในเรื่องของเครือข่ายของตัวผู้นำด้วย คุไปถึงบรรพบุรุษ วงศ์วารว่าเครือข่ายที่พี่น้อง แต่สังคมศิวิลก็ให้โอกาส หากคนใหม่ต้องการเข้ามาเป็นตัวแทน คือการเมืองที่นี่ไม่ได้ผูกขาดตายตัว ขึ้นอยู่กับการทำงานของผู้นำจริงๆ หากเขาผลงานไม่ดี ก็ต้องเอคนใหม่ขึ้นมาแทน แต่ต้องยอมรับว่าคนเก่าที่มีบทบาทมานาน ติดตามผู้นำรุ่นเก่าย่อมมีโอกาสมากกว่า

สรุปว่าผู้นำของชาวศิวิลนั้นแตกต่างจากที่อื่น คือสังคมเป็นตัวกำหนดผู้นำ กำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวทางการพัฒนา ไม่ได้เป็นคนนำทางชาวบ้านแต่เป็นผู้แทนชาวบ้านในการจัดการเรื่องต่างๆแทนเขา ผู้นำต้องทำงานตามความต้องการของชุมชน ไม่ได้ทำตามความต้องการของตนเอง ชุมชนศิวิลได้สร้างผู้นำขึ้นเป็นจำนวนมาก จากสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน บางคนก็ได้รับการยอมรับนับถืออย่างมากด้วยสถานภาพทางสังคม ความสามารถที่เป็นที่ประจักษ์ และความเสียสละทุ่มเทต่อการทำงานเพื่อสังคม กล่าวคือสังคมสร้างผู้นำนอกจากความสามารถในด้านการงานที่ชาวบ้านยอมรับเขา ยังประกอบด้วยปัจจัยอื่นๆอีกคือความเป็นคนมีคุณธรรม ประวัติความเป็นมาของครอบครัว การเข้าถึงชาวบ้านได้รับความไว้วางใจ ความเข้าใจโลก มั่นคง ไม่เหลวไหล รู้จักวางตัว ยิ่งชาวศิวิลมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากชาวบ้านอื่นทั่วไปทำให้ผู้นำต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชนให้ได้อยู่เสมอ ทันทต่อเหตุการณ์ ทันทต่อความคิดของชาวบ้าน ซึ่งความหมายของการเป็นผู้นำของชาวศิวิลอาจนิยามได้ว่าผู้นำคือคนที่ต้องคอยช่วยเหลือชาวบ้านทำแทนชาวบ้าน เป็นผู้ทำตามมติชุมชน ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจเหนือชาวบ้าน ไม่ได้มาปกครองเขา แต่เป็นผู้รับใช้เขา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนศิวิลตั้งอยู่ในหุบเขา กลางเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเขตภูมิอากาศแบบป่าเมืองร้อนซึ่งมีความชื้นสูง มีลมมรสุมพัดผ่านถึง 2 ฤดู และตั้งอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารทำให้เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้นานาชนิด

หมู่บ้านศิวิลมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรประมาณเกือบหมื่นไร่ โดยเป็นพื้นที่อยู่อาศัยอย่างเดียวกว้างประมาณ 200 ไร่ ส่วนมากสวนผลไม้มักจะอยู่บนภูเขาเพราะพื้นที่ภายในหมู่บ้านใช้เป็นที่อยู่อาศัยและเป็นชุมชน การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคจะใช้น้ำบ่อที่ขุดขึ้นมา น้ำประปา น้ำฝนและน้ำในลำคลองตามแหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ นายนิกร สุทธิ (สัมภาษณ์), 21 มกราคม 2547 นายนิกรกล่าวว่าศิวิลเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำดีมาก ยิ่งในอดีตผลผลิตของชาวศิวิลนั้นมีคุณภาพมาก ผลไม้ที่ชาวสวนปลูก มีผลผลิตให้ชาวสวนเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้เนื่องจากการ

เพาะปลูกผลไม้ของชาวคีรีวงมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากที่อื่น คือปลูกผสมทุกอย่างนิครวมกันไปในแปลงเดียวกันหมดนั่นเอง สวนสมรมเป็นการเพาะปลูกที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และวิธีการเพาะปลูกเหล่านี้ได้รับการสืบทอดจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการเพาะปลูกแบบเก่าได้ผลดี เป็นผลไม่ขึ้นต้นที่ให้ผลผลิตได้นาน จึงไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากนัก และจากการศึกษาของวิระ พุกจรรยา และคณะ (2539 : 28-32) สามารถสรุปได้ว่า ความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำในชุมชนคีรีวงลดลงจากในอดีต จากดินและน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีมาลดลงมาในระดับปานกลาง แต่ถึงกระนั้นถ้าดูจากผลผลิตที่ชาวคีรีวงได้รับในปัจจุบันก็ยังมีคุณภาพดีอยู่มาก และชาวบ้านก็ยังคงพอใจในปริมาณและราคาของผลผลิตนั้นอยู่มาก

ซึ่งจากข้อมูลเหล่านี้ทำให้พอสรุปได้ว่า เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์นั้น เป็นแหล่งกำเนิดพืชพรรณธัญญาหาร เป็นแหล่งผลิตอันอุดมสมบูรณ์ของชาวชุมชน และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้ ซึ่งในปัจจุบันชาวคีรีวงมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น คือการไม่บุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่ม หันไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อสร้างรายได้เสริมมากขึ้น และปลูกพืชพันธุ์ทดแทนหลักจากที่ได้นำไปใช้ประโยชน์หรือตายลง และยังมีการกระตุ้นจิตสำนึกชาวบ้านให้หันมาใส่ใจปัญหาจากธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งปกติชาวคีรีวงก็ไม่ค่อยใช้ปุ๋ยเพื่อเร่งผลผลิตมากนัก แต่การสนับสนุนให้หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ก็เพื่อฟื้นคืนสภาพดิน เนื่องจากชาวบ้านก็ทราบแล้วว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีความสำคัญมากต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน การดำรงอยู่ของชุมชน เป็นปัจจัยเงื่อนไขหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลังจากผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลภายในชุมชน ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานใหม่ขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อกระบวนการประชาสังคม คือนอกจากโครงสร้างทางสังคม ระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนพึ่งตนเอง ค่านิยมของศาสนาพุทธ ผู้นำชุมชน ที่ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานเบื้องต้นก่อนเข้ามาเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยยังพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวชุมชนคีรีวงเป็นปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนต่อการก่อตัวของกระบวนการประชาสังคม กล่าวคือ สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวคีรีวงนั้นได้แก่

การเพาะปลูก การเพาะปลูกของชาวคีรีวงมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากที่อื่น เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของชุมชนนี้ที่ใช้ในการเพาะปลูกคือภูเขา จากสภาพภูมิอากาศ คุณภาพของดิน

และสถานที่ตั้งที่เป็นแหล่งต้นน้ำ ทำให้ชุมชนศิวิลเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้นานาชนิด ในอดีตชาวบ้านมักปลูก หนาม พลุ สะตอ ลูกเนียง มังคุด ซึ่งเป็นต้นไม้พันธุ์พื้นเมืองแทรกลงในพื้นที่ป่า (พรพิไล เลิศวิชา, 2532 : 37) ทั้งนี้ เพราะการเพาะปลูกต้นไม้พรรณพื้นเมืองเหล่านี้จะมีความแข็งแรงของต้นไม้มากกว่า เนื่องจากพืชพันธุ์เหล่านี้จะเหมาะกับสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น และปลูกพันธุ์ไม้ทุกชนิดลดลงไปในแปลงเดียวกัน ไม่ได้แยกเป็นชนิดใดชนิดหนึ่งพื้นที่หนึ่งแปลงจะมีพันธุ์ไม้ทุกชนิด หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า สวนสมรม การดูแลใช้วิธีเลียนแบบธรรมชาติ เนื่องจากปลูกพันธุ์ไม้ผสมผสานลงในป่า ต้นไม้จะเกื้อกูลกันเอง ไม่มีโรคระบาดร้ายแรง และไม่ต้องดูแลรักษามากนัก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่รู้ว่า เมื่อต้นหนึ่งต้นใดเป็นโรคขึ้นรุนแรง เราสามารถรักษาส่วนที่เหลือไว้ได้ ไม่เกิดความเสียหายหมดทั้งสวน และเมื่อต้นใดต้นหนึ่งตายลง ชาวบ้านก็จะเอาต้นใหม่ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นพันธุ์ไม้ชนิดเดิม ลงปลูกทดแทน เช่น หากทุเรียนมีโรคระบาดมันก็จะไม่ระบาดไปยังมังคุด เนื่องจากเป็นผลไม้ต่างชนิด ต่างสายพันธุ์ และเมื่อต้นใดต้นหนึ่งตายลงก็จะเอาไปปลูกทดแทน ชาวบ้านได้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกที่ได้จากประสบการณ์ ไม่เคยได้รับการแนะนำอย่างเป็นทางการจากรัฐมากนัก นายนิกร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 กล่าวว่าดินศิวิลมีคุณภาพดีมาก ซึ่งทำให้ผลไม้ที่นี่แตกต่างจากที่อื่น มีรสชาติ โดยเฉพาะมังคุดได้เป็นผลไม้พระราชทานแก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และด้วยความหลากหลายของผลผลิตในสวนสมรม ทำให้ชาวศิวิลมีงานทำเกือบตลอดทั้งปี

และภูมิปัญญาอีกอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมานั้น คือภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจักสาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่สืบเนื่องมาจากการเพาะปลูก และการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งในปัจจุบันก็มีกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านศิวิลเป็นตัวแทนที่สืบถอดภูมิปัญญานี้ไว้ และพยายามที่จะถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังเพื่ออนุรักษ์ไว้ต่อไป กล่าวคือ การดำรงชีวิตประจำวันในอดีตนั้น ไม่ได้สะดวกสบายดังเช่นทุกวันนี้ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ภายในครัวเรือน ไม่สามารถซื้อหาได้ตามท้องตลาด ต้องผลิตขึ้นเองตามความสามารถของแต่ละครัวเรือน ซึ่งก็ได้ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การจักสานไม้ไผ่ หรือกาบหมาก นำมาทำเป็นที่ตักน้ำ หรือที่เรียกว่า หมาด้อ ดันครุ่ม ใช้สานตะกร้า โต๊ะระ ชะ แจ็ก เข่ง ค้าง ไม้หอบผลไม้ เนื่องจากเส้นทางที่ขนส่งผลไม้ลงมาถึงตลาดรับซื้อนั้น มีความลาดชัน และยากลำบากในการขนถ่าย ดังนั้น ชาวบ้านจำเป็นต้องประดิษฐ์ภาชนะขึ้นเพื่อบรรจุผลไม้เหล่านี้ลงมาถึงตลาดรับซื้อภายในชุมชนให้ได้ สำหรับผลผลิตที่ไม่จำเป็นต้องใส่ภาชนะลงมา เช่น สะตอ ซึ่งชาวบ้านจะใช้วิธีมัดเป็นพวงแล้วใช้คนสอดหามลงมา ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำรงชีพ โดยใช้วัสดุสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตามธรรมชาติ บวกกับความรู้ มาประดิษฐ์เป็นเครื่องทุ่นแรง

สำหรับการถนอมอาหารในปัจจุบันอาจไม่จำเป็นนัก เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นเราไม่จำเป็นต้องกักตุนอาหารไว้คราวละหลายๆอีกต่อไป แต่สำหรับชุมชนคีรีวงการถนอมอาหารยังเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนเรื่อยมา เนื่องจากผลผลิตหลักของชาวคีรีวงคือผลไม้ ซึ่งในบางปีผลผลิตก็มีมากจนเกินกว่าจะขายได้ หรือบางปีราคาผลผลิตก็ตกต่ำ ชาวคีรีวงเรียนรู้ที่จะถนอมผลไม้เหล่านั้นให้มีอายุมากขึ้น โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ที่สำคัญคือ สามารถยืดระยะเวลาขายสินค้าออกไปได้นานยิ่งขึ้น และแปรรูปผลผลิตไปในรูปแบบอื่นเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ซื้อ ซึ่งผลไม้ที่คนส่วนใหญ่รู้จักว่าเป็นผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปของชาวคีรีวงคือ ทุเรียนกวน ซึ่งในปัจจุบันมีกลุ่มแม่บ้านได้นำการถนอมอาหารชนิดนี้ มาเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และได้พัฒนาการบรรจุภัณฑ์เหล่านี้ให้สวยงามยิ่งขึ้น เพื่อให้ถูกใจผู้บริโภคมากขึ้น

ในอดีตชุมชนคีรีวงมีหมอพื้นบ้านที่มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีหมอพื้นบ้านอยู่ ซึ่งมีความสามารถในการรักษาโรคเล็กๆน้อยๆด้วยสมุนไพร และได้ทำออกจำหน่ายเป็นสินค้าอีกชนิดหนึ่งของชุมชน เช่น ยาอมแก้เจ็บคอ ยาแก้ปวดประจำเดือน ยาแก้ปวดเมื่อย แต่ในปัจจุบันสินค้าที่ทำให้ชาวคีรีวงเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านจริงๆ คือ สมุนไพรเปลือกมังคุด ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มสมุนไพรบ้านคีรีวงได้ผลิตออกจำหน่าย และได้รับรางวัลระดับประเทศจนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญคือ สมุนไพรด้วยกรรมวิธีที่เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สัมผัสจากประสบการณ์ ประกอบกับการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ คือเปลือกมังคุดที่ดูไม่มีประโยชน์ เมื่อกินเนื้อข้างในหมดแล้ว ชาวสวนส่วนใหญ่ก็จะนำไปทำเป็นปุ๋ย แต่นายสนธยา ชำนะ เจ้าของกลุ่มสมุนไพรบ้านคีรีวงก็นำมาแปรรูปด้วยภูมิปัญญา ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร เปลือกมังคุดมีคุณสมบัติสามารถรักษาโรคผิวหนังๆได้ เมื่อได้นำองค์ความรู้เหล่านี้ที่มี ประยุกต์กับวัตถุดิบในท้องถิ่น จึงได้แปรรูปออกมาเป็นสินค้าออกจำหน่ายที่เป็นที่ต้องการและได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาที่มีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยอดีต ชาวชุมชนเรียนรู้ที่จะตัดเย็บผ้าใช้เอง และพยายามจะย้อมสีด้วยวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ ผลไม้ ที่เป็นพันธุ์ท้องถิ่นเป็นวัสดุในการย้อมสีผ้า เพื่อให้ผ้ามีสีสัน น่าสวมใส่มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติได้นำองค์ความรู้นี้มาสร้างเป็นอาชีพเสริม ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยได้ประยุกต์องค์ความรู้เก่าเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ศึกษาอบรมจากภายนอกชุมชนด้วยการไปดูงานจากสถานที่ต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ นั้นให้ขยายวงกว้างขึ้นไปอีก ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพนี้